

מנחות דף כא

עניין: מאי תבונה, יתן בו טעם כבינה

נודע ביהודה תנינא – הקדמה מבן המחבר

שאמרו אין התורה בירושלם, וידעתי גם ידעתי שיש לומר דכוונת התנא דהאב זוכה לכן בחכמה, אינו מוסב על חכמת התורה לבר כי אם שיהיה גם בשאר ענינים יהיה בכל דרכיו דעה בכל מה שיעסוק, וזה שפיר הוא מתכוונת הגוף כאשר נודע לחכמי המבע, שעמדו על הבחינה כשחלקו גויית האדם לחלקיו ע"י חכמת הכימיה, נמצא שגוף האדם מורכב ממים ושמן וסיד ומלח, ומצאו במופת שכל אדם אשר בעת חייו היה יותר חריף ובעל שכל יש בו יותר מחלקי מלח. וזוהו יש לפרש כוונת חז"ל במס' קידושין דף כ"ט ע"ב, הוא ללמוד ובנו ללמוד, ר' יהודה אומר אם היה בנו זריז וממולח כו' בנו קודמו, ורבים לא ידעו לפרש מה הוא זה ממולח, עד ששלחו ידם להגיה בש"ס וכתבו ממולח במקום ממולח, ולפי דעתי הכוונה הוא שבנו ממולח דהיינו שיש לו הרבה חלקי מלח לרמו שהוא חריף ובעל הבנה, ולפ"ז גם השכל והחכמה הוא מסיבת הרכבת הגוף ומחלקיו, וראוי ג"כ לומר עליו כי הוא זה קרוב להיות טבע האב לטבע הבן. אמנם הוא דוחק לפרש כן כוונת התנא דמתני', דלא מצינו שהשתמשו במלת

קידושין כט:

דאמר קרא ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם ת"ר הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו ר' יהודה אומר אם בנו זריז וממולח¹ ותלמודו מתקיים בידו בנו קודמו כי הא דרב יעקב בריה דרב אחא בר יעקב

שו"ת הרב"ז ח"א – ילקוט החנוכי

בגליון הש"ס (שם) נכתב בצדו, גילסת ס"א, ממולח². ונראה מפני שהלומדים לא ידעו לפרש מה הוא הלשון ממולח, אשר על כן שלחו ידם להגיה לשון התלמוד וכתבו לשון ממולח במקום ממולח. ומצאתי בהקדמת שו"ת נודע ביהודה (מהד"ת) מבני הגאון ר"ש ז"ל, שהעיר לפרש הגירסא שלפנינו, ממולח. ובמחכת"ה אישתמיטתיה הא דתניא במסכת, דרך ארץ חזק"ה (ריש פ"א): דרכן של ת"ח להיות עניו ושפל רוח וזינו ממולח. ובפ"ה, נחלת יעקב (שם) כתב וז"ל, ממולח ממידות הטובות. ומצאתי בגירסא אחת כתוב ממולח. והיא היא דממולח הוא מלשון מעורב מכל המידות וכו' עכ"ל. ולא הביא הגירסא שלפנינו בקידושין כ"ט הנ"ל. ומה שכתב בהקדמת ג"ב (הנ"ל) לפרש דכוונת הש"ס בלשון ממולח, היינו לרמו שיש בו הרבה חלקי המלח, ועי"ז הוא חריף ובעל הבנה יתרה, כמו שכתבו חכמי

הטבעים שע"י חכמת הכעמיע מצאו שגוף האדם מורכב מכמה וכמה יסודות, ובתוכם נמצא הרכבה מסיד ומלח, ומצאו במופת שכל אדם אשר הוא חריף ובעל שכל יש בו יותר מחלקי המלח יעו"ש. ועפ"י יתפרש על נכון אמרם ז"ל (מנחות כ"א ע"א): במלח תמלח יכול תבונה, מאי תבונה? אר"א יכול ליתן בו טעם כבינה, ופירש"י (שם) נותנת טעם כבינה באדם. ועפ"י האמור אתי שפיר טעם מה שדימו בינת אדם למלח שהיא נותנת טעם, מפני שכל מי שיש בו יותר מחלקי המלח, הוא חריף יותר ובעל בינה יתרה. ועפ"י עולה יפה פתגם התלמודי (בשבת ד' ע"א ועוד בכ"ד): לזכי תיכול עלה כורא דמילחא, ופירש"י (שם, ב"א): לזכשתאכר עליה כור של מלח לא תוכל להשוותם זו לזו. כלומר גם כשתוסיף לך הרבה חלקי המלח ותהיה בעל בינה יתרה, אעפ"כ לא תוכל להשוותם לזו.

נחותי ימא להגר"מ שפירא מאמר לט

בגמ' הכא קאי בסוף סוגיית לויתן, וסיום הענין הוא שכל טעמי העולם הם טעמי תורה. בגר"א מובא שטע"ם הוא ר"ת ט"וב, ע"רב מ'ועיל³. שלושת הדברים המבוקשים. ויש כאן חידוש נפלא, שכל הטעמים בעולם וגם הטעמים שבאים כדברי פיתוי, כולם באים מדברי תורה. וזהו הפירוש בדברי הגמ' (ב"ק דף עב.), שרב נחמן אמר שטעה בטעמי תורה משום "דלא אכלי בשרא דתורא", כיון שאצלו הטעמים בעולם התחברו לטעמי תורה. בגמ' מנחות (דף כא.) איתא לגבי דין מלח בקרבנות, שאמרו בגמ' הלשון "תבונה, שנותן לו טעם כבינה". מבואר שענין הטעם תלוי ושייך לענין של בינה, והקרבנות צריכים טעם כבינה. והביאור הוא שכל השפע הגשמי יורד מן השמים מכח הקרבנות, ועל כן הקרבנות צריכים שיהיו גם עם טעם, כדי שהשפע הרוחני שיוורד יהיה בו טעם, שטעמי העולם הם יוצאים מהטעמים של רוחניות.